

El macrojudici penal

(La implementació de l'anàlisi de casos i la creació d'instruments multimèdia per a l'adquisició de competències argumentatives juridico-penals)

Margarita Bonet

Departament: Ciència política i Dret públic – Dret Penal

Centre: Facultat de Dret

E-mail: margarita.bonet@uab.cat

Coautors

Emma Teodoro

Departament: Ciència política i Dret públic

Centre: Institut de Dret i Tecnologia. Facultat de Dret

E-mail: eteodoro@gmail.com

RESUM DE L'EXPERIÈNCIA

Aquesta activitat d'innovació docent que presentem forma part d'un mètode d'aprenentatge mitjançant casos, basat en l'examen problemàtic i crític de l'aplicació de les estructures dogmàtiques i principis bàsics del dret penal espanyol que conformen el programa de l'assignatura Dret penal I. Part General (Codi 28033) que s'imparteix al primer curs de la llicenciatura de Dret a la facultat de Dret de la UAB.

Com a cloenda de l'avaluació semi-continuada duta a terme al llarg del curs i resum final de tot el procés d'adquisició d'habilitats de subsunció dels fets en les normes penals, utilització dels instruments d'interpretació i aplicació d'aquestes darreres de forma reflexiva i argumentada es va proposar als alumnes la realització d'una activitat formativa voluntària. Es tractava de dur a terme una simulació de resolució d'un cas penal des dels fets presumptament delictius fins a la sentència judicial. La metodologia plantejada era la del "joc de rol" i el valor afegit era la realització de la vista final en el nou espai de la "sala de vistes" de la facultat de Dret amb la possibilitat de filmar l'esdeveniment

ABSTRACT

This is a teaching innovation activity, part of a learning method based on case analysis. This real-case analysis intends to facilitate the understanding of basic structures and principles of Criminal Law, in its General Part.

The simulation of a real criminal case was proposed to the students as final activity of the course. This simulation included from the supposedly criminal facts to the judicial final judgment. It was used a “role playing” methodology, with a value-added: the staging of the oral procedure at the “Hearing Room” –a new place at the Law School, where filming the event is possible.

Initially, the simulation was raised as a voluntary learning activity, that would allow to check the student’s acquiring process of abilities and tools for interpretation and application of criminal rules, in a reflexive and well founded way. So, when the students volunteered for this activity (almost all those who habitually attend classes), they knew they would not get a mark for it. The initial incentive was the carrying out of a complete case, and its presentation at the Hearing Room as part of a teaching innovation project. Once the activity started, however, and considering the dimensions it was acquiring, a mark was offered to the students for it –instead of the case-resolution part in the final exam.

PARAULES CLAU

Casos penals, simulació judicial,

ÀMBIT GENERAL D’INTERÈS DE LA INNOVACIÓ

Al llarg d’aquest curs 2007-08 s’aconseguit grabar la realització d’una de les innovacions més importants com és la simulació d’un judici. La inauguració de la Sala de vistes de la Facultat de Dret ha facilitat la plasmació audiovisual completa de l’acte més important d’aquesta activitat formativa. Dins de la projecte genèric del Deganat d’aquesta facultat d’endegar un projecte més ampli d’innovació docent basada en la construcció recursos docents multimèdia

Juntament amb el document audiovisual de presentació de l’activitat s’ha elaborat un vídeo en el que es recull el desenvolupament complet de cóm s’ha dut a terme aquesta proposta. D’altra banda, en la innovación docent s’inclouen instruments informàtics elaborats i desenrotllats pels alumnes per tal d’afavorir les seves tasques com, per exemple, una oficina judicial virtual, una web, etc...

Àdhuc es preten inserir el visionat i visualització de l’audiovisual i altres materials que componen l’experiència en el seu context docent més ampli i en un projecte de crear un banc de materials audiovisuals i tecnològics com a suport docent i com a objecte d’estudi metodològic.

DESENVOLUPAMENT

1. OBJECTIUS

Els objectius que es plantejaven com a prioritaris en aquesta activitat estàn en relació directa amb l'assoliment, en aquest cas, l'aprenentatge i adquisició d'unes competències claus per a l'assignatura de Dret penal i els estudis de drets en general

I) EN RELACIÓ A COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES:

- a. Buscar, interpretar i aplicar normes jurídico-penals, argumentant cadascún d'aquests extrems.
- b. Integrar la importància del Dret penal com a sistema regulador de les relacions socials.

II) EN RELACIÓ A COMPETÈNCIES TRANSVERSALS

- a. Instrumentals:
  - Demostrar un raonament reflexiu i crític: anàlisi. síntesi i conclusions.
  - Reconèixer i solucionar problemes.
- b. Interpersonals: demostrar eficàcia en un entorn canviant, a l'hora d'enfrontar-se a noves tasques, responsabilitats i persones.
- c. Sistèmiques: capacitat per a percebre l'impacte i les implicacions de les decisions que es prenen.

2. DESCRIPCIÓ DEL TREBALL

Com a cloenda de l'avaluació semi-continuada duta a terme al llarg del curs i resum final de tot el procés d'adquisició d'habilitats de subsunció del fet en les normes penals, utilització dels instruments d'interpretació i aplicació d'aquestes darreres de forma reflexiva i argumentada es va proposar als alumnes la realització d'una activitat formativa voluntària. Es tractava de dur a terme una simulació de resolució d'un cas penal des dels fets presumptament delictius fins a la sentència judicial. La metodologia plantejada era la del "joc de rol" i el valor afegit era la realització de la vista final en el nou espai de la "sala de vistes" de la facultat de Dret amb la possibilitat de filmar l'esdeveniment.

L'activitat formativa es desenvolupa en tres fases durant 6 setmanes, tal i com s'aprecia en el següent quadre i es desenvolupa breument a continuació:

FASES DE L'ACTIVITAT FORMATIVA

- 1) Fase preparatòria:
  - a. Exposició de l'activitat i les seves regles de funcionament
  - b. Formació de grups de treball i distribució de rols:
    - * Oficina judicial: magistrat instructor, magistrat ponent, magistrat de vot particular, secretari judicial i oficial-agent judicial.
    - * Fiscalia
    - * Acusació particular 1
    - * Acusació particular 2
    - * Defensa A
    - * Defensa B
  - a. Exposició de les fases procedimentals per part de la professora.
  - b. Explicació a l'aula "on line" del funcionament de l'espai virtual que constituiria l'oficina judicial per part de l'alumne-secretari judicial.
  - c. Es dóna la documentació amb els fets als grups de les acusacions que buscaran la manera d'iniciar el procés.
- 2) Fase judicial:
  - a. Presentació de les querelles.
  - b. Fase d'instrucció.
  - c. Vista oral
  - d. Publicació de la sentència i el seu vot particular
- 3) Fase de post-producció:
  - a. Recopilació en suport multimèdia del material generat: escrits, proves, fotos, espai virtual.
  - b. Reunió presencial final amb cadascun dels grups per separat i també dels integrants cadascun d'ells.
  - c. Realització i gravació d'entrevistes sobre l'experiència
  - d. Muntatge de la pel·lícula sobre l'activitat.

Al llarg de tot el període que va durar l'activitat la docent es va mantenir com a observadora processal i tutora dels grups però la responsabilitat directiva era del grup que formava l'oficina judicial amb els membres dels quals el contacte va ser constant.

Cal remarcar que en la tutorització i control d'aquesta activitat formativa el diàleg mitjançant internet (via messenger concretament) ha resultat molt més operatiu que la tutoria presencial i ha permès generar una dinàmica de treball molt intensa i ràpida i fluida. El xateig i el correu electrònic han estat eines fonamentals per al treball cooperatiu.

3. Metodologia

S'han utilitzat tres eixos metodològics bàsics per al desenvolupament de la simulació judicial.

b. El mètode problemàtic i crític per a l'examen del cas

L'aprenentatge partint de l'exemple (cas pràctic) concret per a arribar a la abstracció de la teoria general del delictes i a la figura dogmàtica de que es tracti. És un mètode que es demostra eficient amb els alumnes dels primers cursos; en primer terme, perquè l'exemple es una metodologia que els hi resulta més pròxima, segon, que en tractar-se de casos reals es converteix en un element molt atractiu per al seguiment i participació en les activitats formatives que es proposin i tercer, els permet observar els conflictes que els casos plantegin d'una manera problemàtica i crítica.

Aquest sistema permet iniciar simultàniament l'adquisició de competències transversals, interpersonals i sistèmiques juntament amb l'assoliment de les competències específiques de la disciplina.

La simulació judicial escenificada que s'ha dut a terme en aquesta activitat suposa l'activitat formativa que permet portar el mètode genèric que és l'eix d'aprenentatge de la disciplina al seu extrem

El pensament problemàtic i crític emprat per l'Escola de Frankfurt afavoreix l'assoliment de competències transversals com la contextualització del dret en el funcionament de la societat o sistèmiques com la capacitat dialèctica àgil i ràpida. La necessitat de construir arguments i contraarguments per a verbalitzar el problema detectat i les seves possibles solucions obliga a desenvolupar una certa habilitat empàtica que humanitza el pensament crític.

- Per a la subsunció d'uns fets en una norma, l'hem d'**interpretar**.
- Segons G.Steiner es pot dir que un intèrpret duu a terme tres tipus de tasques:
  - **Desxifrar i comunicar significats**
  - **Traduir llenguatges, cultures i convencions performatives.**
  - **Donar vida intel.ligible al material amb el que actua**

Plantejar l'aprenentge una disciplina jurídica d'un alt grau d'abstracció com la teoria del delictes no només des del cas, sino des de l'anàlisi problemàtica i crítica d'aquests. Afavoreix la participació dels estudiants en la dinàmica de l'activitat en concret on han expressar-se en públic, amb les membres del seu propi grup, i, si correspon, amb els portaveus dels altres grups i a introduir-se en l'argumentació.

Supòsit de fet: quins dels fets són rellevants?

Conseqüència jurídica: quins articles són aplicables?

Els alumnes el alumnes es veuen obligats a desenvolupar habilitats pràctiques d'aplicació d'una capacitat de raonament que els permeti superar una resolució binària del cas.

b. El treball cooperatiu

Els segon dels eixos metodològic emprats en aquesta activitat i que es demostra altament efectiu per a l'assoliment dels objectius inicials és el del treball cooperatiu.

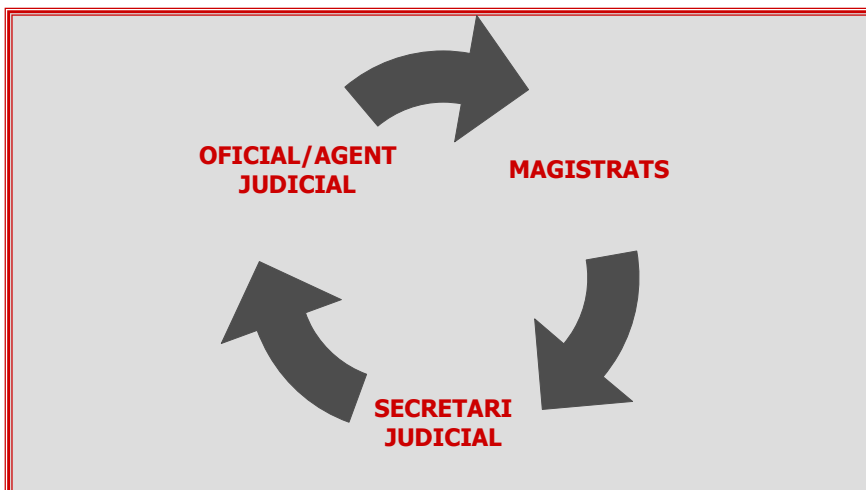
Utilitzant la maièutica els estudiants generalment amb un treball cooperatiu extreuen els elements que consideren rellevants del cas i del seu rol en el cas i un cop identificats en el seu paper resulta més assequible comprendre el funcionament de la institucions jurídiques que es correspon aplicar d'acord amb el programa desenvolupat al llarg del curs.

En el treball cooperatiu hi ha dos tipus de relacions intersubjectives sobre les que es fonamenta la dinàmica de l'activitat

Funcionament de la relació entre les parts

SINÈRGIES DE L'OFICINA JUDICIAL

d. Aplicació de les noves tecnologies

L'ús de les TICs per a la tutorització s'està demostrant com un instrument molt útil per a afavorir la posta en contacte individual d'un alumne amb el docent. Podria dir-se que l'estudiant escriu l'e-mail en el moment en que, a la vista dels materials, apunts, etc..., se li planteja un problema concret. L'enviament de l'e-mail per a ell és el començament de la solució del seu problema. Cal tenir en compte que en cap cas es realitza la resolució del problema de fons via e-mail sino que la resposta tranquilitzadora sol contenir un dia i hora per a tractar-lo amb temps i una recomanació de que es faci una llista de les seves dificultats concretes. Per aquest motiu, encara que d'una manera molt més simple a la després desenrotllada, ja des d'un primer moment es va proposar que la comunicació entre els grups de treball, el lliurament de documentació judicial i les consultes amb el secretari judicial i la docent-tutora seria via e-mail.

L'experiència de l'última de les activitats formatives i d'avaluació diagnòstica realitzada amb aquest grup aquest any (macrojudici penal) ha revelat la utilitat del Messenger com a instrument tutorial col.lectiu per a activitats formatives cooperatives amb un tant per cent de tasca no presencial molt elevat.

La creació d'un espai virtual, per part dels mateixos alumnes, on desenvolupar l'activitat principal de la tasca proposada ha dut d'una manera espontània i creativa de l'us del diàleg electrònic com a eina de treball. El Messenger ha demostrat ser una eina eficient i ràpida per a compactar els treballs dels diferents membres dels equips, també ha estat una via de contacte constant entre la docent i els grups de treball i, per últim, ha permès una supervisió del desenvolupament de la tasca no presencial. Per últim cal afegir que la fluïdesa en les comunicacions ha generat un ritme de treball col.lectiu intens i trepidant i ha obligat a desenvolupar eines corresponents a les competències sistèmiques de treball en equip, assumpció de responsabilitats i lideratge.

4. RESULTATS

Els resultats han superat amb molt les expectatives inicials i creiem que poden ser avaluats en funció de les competències que han demostrat haver adquirit:

a. Competències específiques:

- Han consolidat un aparell terminològic jurídic-penal bàsic per a continuar en l'estudi de les altres assignatures d'aquesta disciplina.
- S'han iniciat en la redacció de textos jurídics (querelles, autes, sentències, escrits de qualificació, conclusions). Aquest resultat és especialment rellevant si es té en compte que es tracta d'estudiants de primer que no han cursat Dret processal. I això demostra que l'activitat ha desenvolupat també:
- S'han introduït –amb un grau molt desigual d'habilitats inicials- en la utilització de les TICs per a la recerca i gestió de la informació jurídica. I, en alguns casos molt destacables, l'exposició i argumentació jurídica.
- Han buscat, interpretat i aplicat tant els fets com les normes jurídic-penals adients al cas argumentadament.
- Han demostrat que poden exposar verbalment i en públic els coneixements dogmàtics adquirits al llarg del curs i que poden presentar també en públic els termes d'un litigi penal bàsic diferenciant la prova

dels fets, de les seves interpretacions jurídiques respecte a les solucions aplicables.

b. Competències transversals:

- Han hagut de buscar les vies per a reconèixer i gestionar problemes en un espai de temps molt curt perquè tota la fase judicial s'ha desenvolupat en tres setmanes.
- Han après la importància d'una gestió eficient de la informació i les dades ja que una mala gestió ha dut a molts d'ells a refer la feina reiteradament.
- Han hagut d'aprendre que aquells grups que han planificat i organitzat millor les seves tasques han obtingut uns millors resultats respecte a la presentació i resolució del cas.
- Han pres consciència de la necessitat d'un bon lideratge o un bon sistema de presa de decisions. Ja que alguns d'ells han hagut d'assumir les conseqüències de la indecisió.

c. Competències interpersonals:

- En formar grups d'alumnes fragmentant els grups d'afinitats habituals en l'aula, han pres consciència no només de la importància de treballar en grup sinó de la transcendència de ser permeables a les situacions tasques i persones canviats.
- En quant al secret professional, aquells que no han respectat la discreció inherent al grup de treball que els hi havia atorgat i s'han mogut per afinitats personals han vist com tenia un efecte perniciosos en la dinàmica de treball dins del seu mateix grup i front a la imatge de seriositat vers els altres.

d. Competències sistèmiques:

- Han après de primera mà les conseqüències que les seves decisions tenen per al bon desenvolupament del conjunt de l'activitat formativa. Entre ells mateixos han hagut de resoldre-les i assumir-les.
- La construcció de l'espai virtual (oficina judicial), la generació de les proves, la presentació actoral de testimonis i acusats han demostrat un alt grau d'iniciativa i creativitat.
- Els portaveus del grup, independentment de la seva personalitat, han hagut de desenvolupar una capacitat mínima de lideratge. Aquesta activitat ha permès visibilitzar a estudiants que a l'aula restaven amagats darrera els companys i descobrir per ells mateixos les seves pròpies habilitats.

Competències i el seu assoliment

<i>Competències ESPECÍFIQUES</i>	<i>Competències TRANSVERSALS</i>	<i>Competències INTERPERSONAL</i>	<i>Competències SISTÈMIQUES</i>
Consolidar aparell terminològic bàsic	Reconèixer i gestionar problemes en temps molt curt	Assumir la transcendència de ser permeables a les situacions i tasques canviats	Aprendre la rellevància de la pròpia actitud en el desenvolupament de l'activitat
Iniciar-se en la redacció de textos jurídics	Copsar la importància de la gestió eficient de la informació i dades	Respectar la discreció inherent al grup de treball	Demostrar iniciativa i creativitat
Iniciar-se en l'ús de les TIC's per a la recerca i gestió d'informació jurídica	Aprendre que la planificació i organització de grups de treball és un valor clau		Descobriments de les pròpies habilitats com, per exemple, lideratge, dialèctica,...i posar-les al servei del grup i l'activitat.
Cercar, interpretar i aplicar les normes penals argumentadament	Prendre consciència de la importància del lideratge i la presa de decisions		
Exposar en públic els coneixements dogmàtics adquirits			

CONCLUSIONS

Les conclusions respecte als resultats obtinguts en l'aprenentatge són molt positives, per tant, es creu que cal donar més continuïtat a l'eina trobant un espai virtual idoni per a que sigui emprada i consultada per professor i estudiants.

ENLLAÇOS D'INTERÈS

- www.macrojuicio.spaces.lives.com
- www.cpdp.uab.cat/macrojudici